

Калатур Максим Васильович,
*провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з
проблем експертно-криміналістичного
забезпечення діяльності ОВС
Національної академії внутрішніх
справ*

УЧАСТЬ ПОЛІГРАФОЛОГА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Поліграф (або детектор брехні) є різновидом психофізіологічної апаратури, що передбачає комплексну багатоканальну апаратну методикау реєстрування змін психофізіологічних реакцій людини у відповідь на пред'явлення за спеціальною схемою певних психологічних стимулів. Аналіз

інформації, отриманої від людини в процесі опитування за допомогою поліграфа, дає змогу одержувати необхідну орієнтувальну інформацію та виявляти ту, яку людина приховує.

Використання в доказуванні поліграфа для встановлення психофізіологічного стану підозрюваного, що свідчить про володіння ним значущою для розслідування інформацією, є проблемою, яка чекає своє вирішення та визнання.

О. В. Белошина зазначає: «... у зарубіжній практиці одним із головних напрямів застосування поліграфа є діяльність правоохоронних органів щодо розслідування злочинів» [1, с. 84].

На сьогодні поліграф використовують більш ніж у 75 країнах світу, серед яких загальноновизнаним лідером є США. Значною популярністю він користується в діяльності правоохоронних органів Японії, Туреччини, Ізраїлю, Бельгії, Індії, Казахстану, Канади, Китаю, Колумбії, Латвії, Литви, Естонії, Македонії, Південної Кореї, Сербії, Сінгапуру, Фінляндії, Хорватії, Чорногорії. Серед держав-сусідів поліграф затребуваний серед таких країн: Польщі, Болгарії, Чеської Республіки, Словаччини, Словенії, Угорщини, Росії, Білорусі, Молдови та ін. Водночас у світі є країни, де заборонено використання поліграфа (Австралія, Німеччина, Австрія).

Проблема виявлення брехні завжди турбувала людей. Проте головним принципом роботи поліграфолога є те, що він визначає не брехню, а реакцію людини на поставлені ним питання.

Головними формами участі поліграфолога в кримінальному провадженні є участь у допиті потерпілих, свідків, підозрюваних, обвинувачених, проведенні психофізіологічної експертизи та негласних слідчих (розшукових) дій.

Питання участі поліграфолога під час допиту є дискусійним серед науковців і практиків. Так, на думку С. В. Поповічева, результати, отримані під час допиту із застосуванням поліграфа, мають орієнтовне значення та не можуть застосовуватись як доказ без адекватної теоретичної та наукової бази [2].

Зарубіжний поліграфолог В. В. Семенов визнає доцільним використання поліграфа для отримання доказової інформації, переконуючи, що сьогодні відсутні будь-які перепони технічного, морального або іншого характеру для використання результатів, отриманих із застосування поліграфа в

кримінальному судочинстві. Однак правовий механізм уведення їх у кримінальний процес потребує вдосконалення. Найбільш перспективними формами щодо цього є допит свідка спеціаліста-поліграфолога, який проводив дослідження, і використання перевірки на поліграфі як методу експертного дослідження [3].

Проте, як свідчить практика, відсутність спеціальних знань окремих слідчих і суддів щодо використання експертних висновків чи інформаційних даних, отриманих за допомогою поліграфа, спричиняють хаос у розслідуванні кримінального правопорушення та притягненні до кримінальної відповідальності винних осіб. Органи досудового розслідування та судді часто не беруть до уваги висновок поліграфолога як можливий доказ.

Висновки спеціаліста-поліграфолога не можуть замінити повноцінної судової експертизи, особливо у випадках, коли потрібно дати однозначну, категоричну, стверджувальну відповідь. Психофізіологічна експертиза з використанням поліграфа має свої недоліки, а її висновки є ймовірними. Нині ж у кримінальному судочинстві України результати психофізіологічної експертизи не мають переваги перед висновками інших видів судових експертиз, що унеможлиблює упереджене ставлення учасників слідства до передчасних побоювань, які вплинуть на результати судового розгляду справи.

Отже, залучення спеціаліста-поліграфолога під час досудового розслідування може сприяти швидкому викриттю брехні, забезпечувати одержання додаткової та орієнтуючої інформації, об'єктивне оцінювання достовірності отриманої інформації. Водночас використання поліграфа як засобу доказування в кримінальному процесі має невизначений процесуальний характер і потребує відповідного закріплення на законодавчому рівні.

Список використаних джерел

1. Белошина О. В. Психофизиологическая экспертиза с использованием полиграфа имеет право на жизнь [Электронный ресурс] / О. В. Белошина. - Режим доступа : [кйр/№№^№.a11pгау.ги/ёос5195р0/т81;тт5778Л1ет5779.к1т1.](http://№№.№.a11pгау.ги/ёос5195р0/т81;тт5778Л1ет5779.к1т1.)

2. Поповичев С. В. Взаимосвязь потребности в безопасности субъекта и вероятность распознавания лжи в опросе с применением полиграфа : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 19.00.01 «Общая психология, психология личности, история психологии» / С. В. Поповичев. - М., 2011. - 18 с.

3. Семенов В. В. Процессуальные и криминалистические проблемы использования невербальной информации при расследовании преступлений : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / В. В. Семенов. - Саратов, 2003. - 19 с.

Фурман Ярослав Володимирович,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем експертно-криміналістичного забезпечення діяльності ОВС Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Відповідно до ч. 2 ст. 71 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, для надання безпосередньої технічної допомоги під час досудового розслідування чи судового розгляду сторони кримінального провадження можуть залучити спеціаліста. Згідно з ч. 1 цієї статті, спеціалістом є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших заходів і може надавати консультації під час досудового розслідування та судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок.

Таким спеціалістом може бути і спеціаліст-поліграфолог, якого залучають для надання безпосередньої технічної допомоги під час роботи з поліграфом (у КПК України передбачено перелік видів такої допомоги: фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи